

**TEATRUL GERMAN DE STAT TIMIȘOARA
DE LA TEATRU MINORITAR
LA TEATRU DE PERFORMANȚĂ**

Cuvânt-înainte de Eleonora Ringler-Pascu

**Editura Universității de Vest
din Timișoara
2022**

Cuvânt-înainte (Eleonora Ringler-Pascu)	7
Argument	13
Introducere	15
Capitolul 1. Prezențe teatrale în Banat în secolele XVIII-XX	23
1.1. Repere în istoria teatrului timișorean	24
1.2. Arta teatrală de expresie germană din Banat – o perspectivă istorică ...	26
Capitolul 2. Teatrul German de Stat din Timișoara în perioada comunistă	31
2.1. Înființarea Teatrului German de Stat Timișoara (1953-1956)	31
2.2. Dobândirea statutului de instituție autonomă	37
2.3. Primii directori ai Teatrului German de Stat Timișoara în perioada 1956-1983	41
2.3.1. Johann Szekler (1956-1971)	41
2.3.2. Bruno Würtz (1971-1974).....	44
2.3.3. Hans Linder (1974-1983).....	47
Capitolul 3. Direcții manageriale în Teatrul German de Stat Timișoara	49
3.1. Perioada 1983-2001	49
3.1.1. Un manager între două lumi: Ildikó Jarcsek-Zamfirescu (1983-2001).....	51
3.1.1.1. Mandatul din lumea comunistă.....	52
3.1.1.2. Mandatul din lumea capitalistă	58
3.2. Teatrul German de Stat Timișoara după revoluție	60
3.3. Alexandra Gandi-Ossau (2001-2004).....	65
3.4. Ida Jarcsek Gaza (2003-2007)	77
3.4.1. Vizibilitate în spațiul teatral românesc	81
3.4.2. Texte germane puse în scenă de regizori din spațiul germanic....	88
3.5. Lucian Manuel Vârșândan (2007-2017).....	94
3.5.1. Mandatul 2007-2012	96
3.5.2. Mandatul 2012-2017.....	105
3.6. Teatrul German de Stat în subordinea delegaților temporar	112
3.6.1. Ioan Boldurean (2017-2020).....	112
3.6.2. Ioana Iacob (septembrie 2020-februarie 2021).....	114
3.7. Teatrul German de Stat Timișoara în pandemie	115

Capitolul 4. Proiecte și parteneriate: strategii de creștere a vizibilității în spațiul teatral contemporan	119
4.1. Artele spectacolului în limba germană-Facultatea de Muzică și Teatru din Timișoara	119
4.2. Traducerea la cască și supratitrarea	127
4.2.1. Traducerea la cască	127
4.2.2. Supratitrarea	131
4.3. Proiectul „Secolul XX”	133
4.4. Parteneriatul cu Teatrul de Stat din Bruchsal, Landul Baden-Württemberg	136
4.5. Strategii de fidelizare a publicului tânăr	139
4.5.1. Pedagogia teatrală ca strategie de formare a publicului tânăr	141
4.5.2. Trupa de teatru „Nil”	144
4.6. Școala de vară la Teatrul German de Stat din Timișoara	147
4.6.1 Atelier Yuri Kordonsky	147
4.6.2 Proiect pilot	149
4.6.3 Școala de vară de la Gărbăna	153
Capitolul 5. Eurothalia – un vis european	163
5.1. Începuturile Festivalului European de Teatru Eurothalia	165
5.2. În căutarea identității – Ediția a doua a Festivalului European de Teatru Eurothalia	169
5.3. Spiritul european prezent în ediția a treia a Festivalului European de Teatru Eurothalia	174
5.4. De la teatrul politic la comedie în ediția a patra a Festivalului European de Teatru Eurothalia	179
5.5. Accentuarea aspectelor estetice în ediția a cincea a Festivalului European de Teatru Eurothalia	186
5.6. Explorarea spațiului european în ediția a șasea a Festivalului European de Teatru Eurothalia	189
5.7. <i>End of the show</i> sau a șaptea ediție a Festivalului European de Teatru Eurothalia	195
5.8. Reflecții – în loc de concluzii	202
Note personale la final de cercetare	205
Concluzii	209
Bibliografie	215

Prezențe teatrale în Banat în secolele XVIII-XX

„Teatrul este insuportabil dacă este redus doar la spectacol.

Nu sunt suficiente meșteșugul, precizia, plăcerea de a născoci.

Nu sunt suficiente nici măcar solidaritatea, sentimentul datoriei, colegii.

Nu sunt suficiente nici conștiința plăcerii sau a cunoașterii pe care o trezim în spectatori.

Toate acestea la un loc sunt teatru, reședința privilegiată, zidul care ne protejează și înconjoară.”

Eugenio Barba:

Teatru. Singurătate, meșteșug, revoltă

Atestată încă din 1342 în documentele istorice ca așezare urbană, Timișoara a fost de-a lungul existenței sale zbuciumată un bastion puternic de apărare a civilizației creștine datorită poziției geografice strategice care permitea controlul unei bune părți a câmpiei Banatului. În anul 1716, după aproape două secole de stăpânire otomană, cetatea este cucerită de trupele Imperiului Habsburgic aflate sub conducerea prințului Eugeniu de Savoya, eveniment care va transforma Timișoara în capitală importantă și reședință a structurilor administrative ale unei provincii aparținând monarhiei habsburgice. Urmează câteva decenii de fluctuații organizatorice, de colonizări etnice și de balansări politico-administrative, totuși Timișoara se conturează nu numai ca un oraș în plină dezvoltare economică, ci și ca un important centru multicultural și multiconfesional.

Din păcate, informația cu privire la viața teatrală din prima jumătate a secolului al XVIII-lea este lacunară, însă din a doua jumătate putem afirma cu certitudine că arta teatrală a devenit principala atracție culturală a cetății. În ultima decadă a secolului se alătură și sârbii din Vrsac avântului teatral, în timp ce maghiarii din Banat își vor face apariția în fenomenul teatral abia la începutul secolului al XIX-lea. Mărturii despre activitatea culturală care se desfășura în Timișoara în prima decadă a secolului al XIX-lea se regăsesc în *Allgemeine Theater-Chronik* din Leipzig (1859), când un anume Adolph

Th. Kainz¹² a pornit din Viena într-o călătorie spre Timișoara, Sibiu și București cu intenția fie de a prelua conducerea unui teatru, fie de a pune bazele unei publicații. Călătoria sa coincidea cu proaspăta alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al Principatelor Unite, însă evenimentele istorice pozitive din acea perioadă nu au reușit să-i creeze lui Kainz o impresie plăcută asupra locurilor vizitate. Cronicarul pare dezamăgit de ofertele primite în Sibiu și Brașov, iar cu privire la oportunitatea deschiderii unui teatru în București și Craiova se declară dezinteresat. Timișoara se detașează de lumina nefavorabilă în care sunt malițios aruncate orașele mai sus amintite de Kainz. Străbătând Banatul, pornind dinspre Sibiu spre Timișoara, Kainz descrie Timișoara ca un oraș care se autodenumește ironic (*ipse dixit*) „mica Vienă”, dar care are un teatru bun, în care excelează actori pe măsură. Cronica sa relaxată și – pe alocuri – comică demonstrează, aparte de opinia sa subiectivă referitoare la nivelul cultural scăzut al unei provincii în comparație cu nivelul înalt al unei capitale, că în Banat și Transilvania, la mijlocul secolului al XIX-lea, activitatea culturală era o componentă asumată a traiului cetățenilor celor două regiuni.

1.1. Repere în istoria teatrului timișorean

Prosperitatea economică tipic colonialistă pe care Timișoara o cunoaște de la eliberarea sa de sub stăpânirea otomană servește multiculturalității tot mai cristalizate a urbei, astfel că transformarea clădirii administrației sârbești din centrul orașului în instituție teatrală este firească. Clădirea găzduia de mai multă vreme spectacole ale trupelor ambulante de teatru sosite în Banat din spațiul Imperiului Habsburgic, astfel că dobândirea statutului de spațiu teatral se încadrează perfect în schema culturală. Anul 1875 marchează apariția primului teatru din Banat cu sediu propriu, în care va avea loc prima premieră teatrală jucată atât în limba germană, cât și în limba maghiară. Teatrul de expresie maghiară și-a făcut greu apariția în contextul cultural al epocii, mai precis în jurul anului 1828, iar frecvența spectacolelor a rămas sporadică până în anul 1848.

Incendiul care va distruge clădirea în anul 1880 nu va obstrucționa activitatea teatrală din oraș, dimpotrivă, activitatea se va relua în momentul în care teatrul își va redeschide porțile în anul 1882 și va oferi spectacole

¹² Horst Fassel, *Bühnen-Welten vom 18.-20. Jahrhundert. Deutsches Theater in den Provinzen des heutigen Rumänien*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, pp. 11-12.

în limba germană și limba maghiară pe tot parcursul stagiunii. În paralel se prezintă spectacole ale unor trupe vieneze, care contribuie la intensificarea activității teatrale de expresie germană din spațiul bănățean. Anul 1899 aduce o sincopă în programul de spectacole, din cauza interzicerii funcționării instituției teatrale în clădirea special amenajată. Se pare că primarul orașului, etnic german, a dispus întreruperea oricărei activități teatrale în spațiul deținut de firma Fellner & Helmer, firmă care preluase clădirea în anul 1880¹³, dar decizia acestuia nu va marca sfârșitul teatrului de expresie germană din Timișoara.

Începutul secolului al XX-lea este reprezentativ pentru teatrul de limbă maghiară, comunitatea sârbă și cea germană fiind prezente mai puțin în spațiul cultural al cetății. Teatrul românesc este la rândul său o prezență rară pe scena timișoreană, reprezentațiile fiind, mai degrabă, manifestări culturale diletante. Nu pentru mult timp însă, revigorarea sa producându-se la începutul deceniului al patrulea, ca teatru de expresie a identității naționale și ca garant al calității actului cultural. Vom asista la o creștere numerică a spectacolelor, respectiv a turneeleor de teatru întreprinse de trupe din București, Iași și Cluj, ca urmare a reorientării istorico-politice a României în perioada interbelică.

Revenind la teatrul de expresie germană: începutul secolului al XX-lea va aduce o schimbare majoră în administrarea politică și teritorială a Banatului, odată cu Tratatul de la Trianon, prin care se recunoștea unirea Transilvaniei cu România. Spectacolele de teatru în limba germană vor fi mai rare în această perioadă, însă are loc o revigorare a atmosferei teatrale începând cu anul 1933, când se înființează Teatrul Național German din România (*Deutsches Landestheater in Rumänien*)¹⁴ cu sediul la Sibiu, teatru care își va desfășura activitatea până în anul 1944. Stagiunea teatrală cuprindea, în egală măsură, spectacole derulate atât pe scena sibiană, cât și pe cea timișoreană, însă, începând cu anul 1940, Teatrul Național German va fi deturnat și transformat într-un teatru al frontului german și al Wehrmacht-ului.

Multiculturalitatea spațiului bănățean a facilitat progresul economic al comunității, dar a suferit de-a lungul timpului o serie de transformări, din pricina

¹³ V. Maria Pechtol, *op. cit.*

¹⁴ V. Pascu, Eleonora: „Gleichschaltung des Deutschen Landestheaters in Rumänien (1938-1944)”, în *Teatru și politică. Teatre minoritare de limba germană din sud-estul Europei în secolul al 20-lea./ "Theater und Politik". Deutschsprachige Minderheitentheater im 20. Jahrhundert in Ostmittel- und Südosteuropa*, Seria Karl Kurt Klein 1/ Reihe Karl Kurt Klein 1, editat de Horst Fassel, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001.

schimbărilor politice și administrative determinate de configurația spațiului geografic în general și de competiția puterilor legiuitoare în particular. În ampla sa lucrare referitoare la istoria Teatrului German¹⁵, Horst Fassel accentuează dependența teatrului multilingv de modificarea frecventă a regimurilor politice ale vremii. Acest lucru este evident și prin frecvența sau absența nominalizării producțiilor teatrale în presa vremii, cu precădere după Revoluția de la 1848, când Ungaria începe să-și facă simțită tot mai puternic supremația în deciziile administrative ale comunității Banatului. Horst Fassel își pune problema dacă Timișoara poate fi numită „Theaterstadt” (oraș al teatrului), în condițiile în care, după 1920, nici minoritatea maghiară, nici cea germană nu au dat semne că doresc să-și consolideze statutul cultural și identitatea teatrală ca factor comun de manifestare pe scena teatrală bănățeană. Cert este că Timișoara nu a devenit un oraș al teatrului doar datorită existenței minorităților pe teritoriul său, ci și-a câștigat acest statut de-a lungul timpului prin afirmarea solidarității culturale, în pofida schimbului de cadre administrative derulat pe perioada stăpânirii austro-ungare. Elitele culturale ale cetății vor avea un rol decisiv în localizarea orașului Timișoara pe harta culturală a regiunii, culminând, în 1953, cu înființarea primelor teatre de stat ale minorităților.

1.2. Arta teatrală de expresie germană din Banat – o perspectivă istorică

Prima trupă ambulantă de teatru în limba germană, cu un rol extraordinar în dezvoltarea teatrală a cetății, a fost cea a Bodenburgilor, care, pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, circulau în spațiul maghiar, dar dădeau reprezentații deopotrivă în Banat și Transilvania. Maria Pechtol vorbește în lucrarea sa¹⁶ despre două din cele mai cunoscute reprezentații ale trupei, *Johann von Nepomuk* și *Samson*, dar informațiile nu au o sursă sigură. Horst Fassel menționează, la rândul său, prezența Bodenburgilor în Timișoara¹⁷, subliniind faptul că nu au fost documentate reprezentațiile lor din timpul turneului.

¹⁵ Horst Fassel, „Das Deutsche Staatstheater Temeswar (1953-2003). Vom über-regionalen Identitätsträger zum Experimentellen Theater”, în: *Thalia Germanica*, vol. 11, 2011.

¹⁶ Maria Pechtol, *op. cit.*, p. 12.

¹⁷ Horst Fassel, „Strukturierung des Kulturlebens in der ehemaligen türkischen Festung Temeswar im 18. Jahrhundert (Schwerpunkt Theater)”, în *Österreichische Gesellschaft zur Erforschung des Achtzehnten Jahrhunderts*, Verlag Dr. Dieter Winkler, Bochum, 2005.

Gertrud Bodenburg va deveni, potrivit Mariei Pechtol, prima directoare a unui teatru german din Timișoara și va juca o serie de spectacole împreună cu cele patru fiice și cu ginerele, Josef Hasenhut, urmașul acesteia la conducerea teatrului. Gertrud Bodenburg este cea care introduce în atmosfera culturală de expresie germană reforma teatrală a lui Friederike Caroline Neuber¹⁸, care propovăduia claritatea mesajului scenic, obligativitatea cunoașterii și învățării textului de către actori, precum și planificarea reprezentațiilor cu regularitate, în sensul stagiunilor teatrale de astăzi.

Josef Hasenhut este următorul director de teatru care va reuși să obțină o bună colaborare între Timișoara și Sibiu, prin schimbul de actori autohtoni și vienezi. Despre Hasenhut nu au rămas prea multe informații, dar i se recunoaște meritul pentru descoperirea tânărului actor Karl Brockmann, care va străluci ulterior pe scena Hofburgtheater Wien¹⁹.

Benedikt Dominik Anton Cremenî, provenit din Viena, este cel care promovează în Timișoara jocul scenic regulat al actorilor și care continuă traiectoria trasată de Gertrud Bodenburg. Cremenî era nu doar un actor abil, ci și un scriitor rafinat, care va îmbunătăți calitatea și performanța teatrală a trupei sale. Pechtol îl consideră întemeietorul de drept al Teatrului German din Timișoara, fiind cel care a consolidat noțiunea de stagiune teatrală, într-o epocă în care la Viena se jucau aleatoriu câte două reprezentații pe săptămână încă din 1751, iar la Budapesta abia în 1773 urma să fie introdus sistemul programat de spectacole.

O personalitate fascinantă a vieții teatrale în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea a fost Cristoph Ludwig Seipp, care a tradus și jucat pentru prima dată piesa lui William Shakespeare, *Iulius Cezar*²⁰. Demn de menționat este faptul că a inaugurat în anul 1788 la Sibiu primul teatru și a fost totodată directorul teatrului din Timișoara (1781-1784). În timpul mandatului său, repertoriile teatrelor germane din Timișoara și Sibiu erau aproape identice, iar de numele său se leagă și apariția primei reviste teatrale din sud-estul

¹⁸ Friederike Caroline Neuber, n. Weissenborn (1697-1760), actriță și director de teatru, a fost considerată cea mai prolifică actriță-manager și a avut o contribuție majoră în modernizarea teatrului german din acea perioadă. De asemenea, este cea care l-a descoperit pe dramaturgul Gotthold Ephraim Lessing.

¹⁹ Horst Fassel, *Deutsches Staatstheater Temeswar (1953-1993). Entwicklungsmöglichkeiten einer Kultureinrichtung der deutschen Minderheit in Rumänien*, Müller-Guttenbrunn Gesellschaft, Freiburg, 1993, p. 8.

²⁰ Horst Fassel, „Das Deutsche Staatstheater Temeswar nach 50 Jahren vor dem Hintergrund deutscher Theaterentwicklung in Europa und im Banat seit dem 18. Jahrhundert”, în *Thalia Germanica*, vol. 7, Tübingen / Temeswar, 2005, p. 44.

Europei, *Theatral Wochenblatt* (1788). Seipp a promovat dramaturgia unor autori importanți ai vremii, precum Lessing, Jünger, Wetzel sau Schröder, pe lângă propriile creații, și a stimulat reprezentarea acelor spectacole de teatru care promovează moralitatea și inteligența dramatică, o atitudine managerială îndrăzneată într-un context cultural permisiv al vremii respective.

Directori de teatru de succes s-au perindat și la începutul secolului al XIX-lea, în ambele provincii, Banat și Transilvania. Spre exemplu, Franz Herzog și Baptist Hirschfeld se află printre cei care au consolidat relațiile teatrelor germane din Sibiu și Timișoara²¹. Până în anul 1848, directorii de teatru veneau din Vest și se îndreptau spre Banat sau Transilvania, în speranța că vor reveni la Viena sau Berlin, după caz, iar dacă socotelile lor nu se potriveau cu hotărârile administrației occidentale, rămâneau încartiruiți la Pesta, al doilea mare centru cultural după Viena, sau la Bratislava, care avea administrație vieneză.

Conducerea Teatrului German din Timișoara din perioada 1842-1848 i-a aparținut lui Alexander Schmid, fostul director al Teatrului din Ofen (Buda, Ungaria), căruia teatrul îi datorează prezența pe scenele din Raab (Győr) și Ödenburg (Sopron), de-a lungul câtorva stagiuni, precum și promovarea operelor muzicale cu distribuții formate din artiști din Viena, Praga, Pesta și Salzburg²².

Prestigiul câștigat de unii directori de teatru sosiți în cele două provincii importante pentru spațiul teatral de expresie germană din România, anume Banat și Transilvania, le-a facilitat acestora obținerea unor angajamente manageriale în spațiul germanic. Tradiția manageriatelor cu personalități de vârf ale teatrului de expresie germană are însă de suferit după 1848, când se produce o reconfigurare administrativă la nivelul regiunii Banatului, limba maghiară devine limbă oficială în instituții, iar Carol Telbisz, în calitate de primar al orașului Timișoara, decide, în 1898, ca toate reprezentațiile teatrale să se desfășoare în limba maghiară. În pofida acestei hotărâri, spectacole de teatru în limba germană se vor mai juca în Banat până la începutul secolului al XX-lea, însă cu frecvență redusă, ele fiind susținute de trupe ambulante din Germania și Austria.

Între anii 1921 și 1933 trupele de teatru din afara granițelor sunt tot mai puțin acceptate, astfel că performerii provin mai mult din Sibiu, unde se va

²¹ *Ibidem*, p. 48.

²² Bogdan Nan, *Herzklopfen im Rampenlicht. Zur Geschichte des Deutschen Staatstheaters Temeswar*, Mirton Verlag, Temeswar, 2010, p. 34.

înființa Das Deutsche Landestheater von Rumänien (Teatrul Național German din România) sub conducerea lui Gust Ongyerth, cel care va crea și o școală de teatru în limba germană în Timișoara, iar o parte din spectacolele stagiunii teatrale se vor juca în orașul de pe Bega²³. Repertoriul teatrului nou creat va cuprinde piese reprezentative nu numai din dramaturgia germano-austriacă, ci și din cea română și maghiară, o încercare fructuoasă de a menține un echilibru între minoritățile prezente pe teritoriul românesc și comunitatea majoritară. Timișoara va deveni un loc preferat pentru reprezentarea spectacolelor nou-înființatului Deutsches Landestheater von Rumänien până la terminarea celui de-al Doilea Război Mondial; ulterior, situațiile traumatizante la care a fost expusă minoritatea germană odată cu deportările în Bărăgan au fracturat aproape până la dispariție șansele unei metamorfozări culturale. Între anii 1948 și 1952, reprezentațiile în limba germană pe teritoriul Banatului au devenit timide, însă plutea în atmosferă o încrâncenare crescândă a minorităților de a-și prezerva cu orice preț tradițiile culturale moștenite și limba maternă.

Renate Windisch-Middendorf etapizează existența teatrală germană timișoreană astfel: „De-a lungul celor 200 de ani de existență, teatrul din Timișoara a fost, în varii modalități, un teatru pentru minorități: în secolele 18-19 se adresează, din punct de vedere social, unei clase destul de exclusiviste de funcționari publici austrieci sau militari; după Primul Război Mondial, pe măsură ce Banatul a devenit parte integrantă a statului român, unei minorități etnice; puțin mai târziu devine teatru pentru un grup etnic german străin, ca mediator al artei de expresie germană, avanpost al culturii sud-est europene, în serviciul strategiilor propagandistice de repatriere și extindere masivă a Germaniei, până la «înșușirea fraternă ca naționalitate rezidentă în statul unitar socialist, care a adus diversitatea etnică, culturală, lingvistică pe steagul ideologic, dar în practică a pus în aplicare dezideratul partidului»”²⁴.

²³ V. Eleonora Pascu, *op.cit.*, 2001, p. 175.

²⁴ Renate Windisch-Middendorf, „Zwischen Klassik und Volkstheater - Temeswarer Theaterleben von 1953-1989”, în *Teatru și politică. Teatre minoritare de limba germană din sud-estul Europei în secolul al 20-lea / Theater und Politik. Deutschsprachige Minderheitentheater in Südosteuropa im 20. Jahrhundert*, Horst Fassel (ed.), Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca. 2001, pp. 231-232. „Während seiner rund 200-jährigen Geschichte war das Temeswarer Theater auf unterschiedliche Weise Theater für Minderheiten: im 18. / 19. Jahrhundert in sozialer Hinsicht für eine eher exklusive Schicht österreichischer Beamter, bzw. Militärangehöriger, in der Zeit nach dem Ersten Weltkrieg, als das Banat in den entstehenden rumänischen Nationalstaat eingegliedert wurde, für eine ethnische Minderheit, wenig später dann Theater für eine auslandsdeutsche Volksgruppe, als Mittler deutscher Kunst Vorposten

Windisch-Middendorf face o analiză pertinentă a rezistenței minorității germane pe teritoriul românesc, mai ales începând cu asimilarea regiunii Banat în corpul statal românesc, când etnicii germani au dus o luptă asiduă de păstrare a culturii și tradițiilor moștenite. Statutul de minoritate le oprimase dreptul la o existență egală cu cea a populației majoritare, așadar, această luptă a necesitat dezvoltarea unor strategii de supraviețuire, care au implicat chiar și obediența față de autoritățile statului, acceptarea cenzurii în ceea ce privește cultura germană, renunțarea la libertatea de selecție a unor direcții artistice specifice etniei minoritare, iar, în final, renunțarea în masă la cetățenia română în favoarea repatrierii în spațiul german din afara granițelor.

europäischer Kultur im Südosten, im Dienst propagandistischer großdeutscher Re-patriierungs- und Expansionsstrategien, bis hin zur brüderlichen Vereinnahmung als mitwohnende Nationalität im sozialistischen Einheitsstaat, der ethnische, kulturelle, sprachliche Vielfalt auf sein ideologisches Banner schrieb, in der Praxis jedoch den Primat der Partei durchsetzte" (traducerea S. V.).

Teatrul German de Stat Timișoara în perioada comunistă

„Motivul *teatrului în teatru* se impune cel mai adesea pornind de la joc și, în particular, de la pregătirea lui, de la practica repetiției. Repetiția este emblematică și pentru un mod de practică scenică, și pentru o practică literară având ca obiect teatrul.”

George Banu: *Repetiția și teatrul în teatru*

2.1. Înființarea Teatrului German de Stat Timișoara (1953-1956)

Toamna anului 1952 prevestea transformarea în realitate a unui vis perpetuat de generații de minoritari germani, care investiseră decenii în promovarea și conservarea spiritului și a tradițiilor culturale germane. Premisele istorice nu erau cele mai favorabile afirmării unei minorități etnice și culturale într-un spațiu invadat de administrații rusofile²⁵, care defrișau treptat democrația impregnată în populația de pe teritoriile fostului Imperiu Austro-Ungar și presărau cu violență utopia leninist-stalinistă în numele unei societăți comuniste în plină dezvoltare. Înființarea Teatrului German ca instituție are loc la 1 ianuarie 1953, iar documentul de atestare devine valid două săptămâni mai târziu, mai precis la 15 ianuarie 1953. Foarte multe date despre apariția unei noi instituții teatrale în peisajul cultural timișorean s-au pierdut de-a lungul timpului, sursele noastre provenind în procent considerabil de la supraviețuitorii ansamblului artistic german sau din arhivele personale ale unor colaboratori ai teatrului din acea perioadă.

Potrivit cercetărilor efectuate de Hannelore Baier²⁶ și prezentate la Timișoara în sesiunea de comunicări științifice prilejuite de sărbătorirea a 50 de ani

²⁵ V. Denis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu Dej și statul polițienesc 1948-1965*, Editura Polirom, Iași, 2001.

²⁶ Hannelore Baier – jurnalistă de etnie germană, redactor al ziarului *Neuer Weg* (astăzi *Allgemeine Deutsche Zeitung*) în perioada 1984-1993.